

Θέατρο: Γέννηση και εξέλιξη

ΜΕΡΟΣ 2^ο

Γράφει ο Γρηγόρης Χρονόπουλος

Oμως ο διάλογος προϋποθέτει σκέψη. Γνώμη και αντίγνωμά. Πέρα από την αναπαράσταση μύθων ή ιστορικών γεγονότων έχουμε και τις ιδέες, την πθική, το δίδαγμα. Μέσα από τη ζωή έχουμε τα γεγονότα. Τις περιπέτειες, τις κακοτυχίες, τις απολαύσεις και τις επιτεύξεις. Με την εξέλιξη του διαλόγου σε παράσταση προστέθηκαν με τον καιρό και άλλα χαρακτηριστικά από τελετουργίες, αγροτικά έθιμα, τελετές για τους νεκρούς και άλλες παραδόσεις. Όλ' αυτά συγχωνεύτηκαν, επεξεργάστηκαν και καταστάλαξαν σε μια μορφή. Στο αρχαίο θέατρο όμως μας είναι γνωστό από τα λίγα, πολύ λίγα που διασώθηκαν. Εδώ θα πρέπει ν' αναφέρουμε ότι (όπως αναφέρουν οι μελέτες των εθνολόγων) όλοι οι λαοί, λιγό ή πολύ, έχουν πρωτόγονες τελετές και πανηγύρια για τις εποχές της βλάστησης και τους θεούς της γονιμότητας. Οι αγροτικές γιορτές και τα πανηγύρια, οι τελετουργικές εκδηλώσεις, τα τραγούδια κι οι χοροί έχουν, πάνω κάτω τις ρίζες τους στις ανάγκες των ανθρώπων και στη σχέση τους με τη γη και τη φύση. Πουθενά όμως δεν συναντάμε την πνευματική εξέλιξη του δράματος όπως το βρίσκουμε στην Αγκάνα. Οι ιστορικές και πολιτικές συνθήκες, δηλαδή η ελεύθερη

σκέψη και ο διάλογος που γέννησαν τη Δημοκρατία, ευνόησαν την εξέλιξη του δράματος από λαϊκή θρησκευτική γιορτή σε υψηλή τέχνη. Ήταν η ιδιομορφία του λαού, η γοητευτική φαντασία, η δίψα για έρευνα και γνώση, η αγάπη του καλού και του ωραίου και κείνο το ελεύθερο πνεύμα που επικρατούσε στη ζωή γενικά. Ήταν κι οι θεομοί της Δημοκρατίας που επέτρεπαν την κριτική και τον ελεύθερο λόγο. Κι ήταν κι η συμβολή προικισμένων ανθρώπων που έκαναν το λόγο τέχνη. Πολύ σύντομα οι ποιητές αναζήτησαν τα θέματά τους στη μυθολογία και την ιστορία ξεφεύγοντας από τον θρησκευτικό κύκλο. Πλαταίνουν πλέον οι ορίζοντες. Η πλοκή έχει ένα θέμα, δημιουργεί σκέψη, ερωτήματα, συζήτηση. Η ζωή και ο θάνατος, η σχέση του ανθρώπου με το θεό, τα όρια της ανθρώπινης πρωτοβουλίας και της ανθρώπινης δύναμης.

Το πρόβλημα της ελευθερίας του ατόμου, η σχέση ανάμεσα στην εξουσία και τον πολίτη, η αξία των θεομών, η σύγκρουση των καθηκόντων, καθώς και το μεγάλο ποθικό δίλημμα:

ο ανθρώπινος ή ο θεϊκός, ο ποθικός νόμος; Όλα τα προβλήματα, τα ποθικά και κοινωνικά που αντιμετωπίζει και αντιμετωπίζει ο άνθρωπος σαν κοινωνία.

Το αρχαίο δράμα μετουσιώθηκε σε υψηλή τέχνη. Μια τέχνη που, συνδυάζοντας την ποίηση και τη μουσική και διατηρώντας την θρησκευτική του καταγωγή,

απευθύνεται στο κοινό, επικοινωνεί μαζί του και του παρουσιάζει ανάγλυφα τα δικά του προβλήματα. Μέσα από την πλοκή και τον διάλογο προβάλονται τα μεγάλα, τα αιώνια προβλήματα. Ο θεατής, μετέχοντας λογικά και συναισθηματικά στα διαδραματιζόμενα, ζει την υπόθεση, συμπάσχει με τους ήρωες και καρπώνεται τα διδάγματα.....διδάσκεται. Αυτό ήταν η μεγάλη αποστολή του θεάτρου, αυτό είναι πάντα. Ακόμα και μέσα από την κωμωδία, τη σάτυρη βγαίνει το δίδαγμα. Ο τύπος ή η κατάσταση που διακωμωδείται, που καυτηριάζεται πολλές φορές, είναι το άτοπο, το κακό, το απαράδεκτο. Στην αρχαία τραγωδία, σ' αυτά τα λίγα δείγματα που έφτασαν ως εμάς, υπάρχουν θέματα πολύ δυνατά, τραγικά. Βλέπουμε θέματα-προβλήματα κοινωνικά, ανθρώπινα που υπήρχαν και υπάρχουν. Και μέσα από την πλοκή, την εξέλιξη προβάλει πι τημωρία, πι κάθαρος, το δίδαγμα. Αυτή η κάθαρος φτάνει ως την ψυχή του θεατή καθώς βλέπει το τραγικό της πράξης. Ανάλογα με το τραγικό έχουμε και το οαστυρικό δράμα - δρώμενο κι αυτό. Εδώ έχουμε την κάθαρο μέσα από την διακωμώδηση.

Αυτή είναι η ουσία του θεάτρου, το νόημα και η αποστολή. Σχολείο, διδαχή. Π' αυτό και βλέπουμε στα προγράμματα, στις κριτικές και στα ιστορίκα των διαφόρων έργων: «πρώτοι διδάχαντες». Όταν ακούμε αρχαία τραγωδία, πολλοί από μας, έχουμε την εντύπωση πως πρόκειται για κάπι υψηλό σε τέχνη και νόημα αλλά και απόμακρο σε σημασία και μορφή, κάπι σαν παραμύθι για μυημένους. Ισως και οι λέξεις αρχαία και τραγωδία να μας δίνουν την εντύπωση της οσιαρπής μελέτης που δεν θα καταλάβουμε πολλά. Ισως και οι πρώτες παραστάσεις των καιρών μας (πριν εκατό περίπου χρόνια παίχτηκαν τα πρώτα έργα) με τις μάσκες και τους κοθώρους (κάπι ψηλά ξυλοπάουτος) που τα πρωτοπαρουσίασαν έδωσαν την εντύπωση του μακρυνού κι απλούστατου. Και κάποια θέματα τόσο τραγικά, η Μήδεια, ο Οιδίπους, να μη τράβηξαν την προσοχή που χρειάζεται για να κατανοήσουμε τη μεγάλη, την διαχρονική αξία του αρχαίου θεάτρου. Στα χρόνια μας τα είδαμε χωρίς αυτές τις ακρότητες κι ήταν νομίζω πι καλλίτερη παρουσίαση. Σήμερα βλέπουμε μία απλούστευση στο ρουχισμό και την παρουσίαση, εκείνα τα μακρύα μαύρα παλτά που-προσωπικά-απορρίπτω. Δεν ξέρω αν είδατε τη Μήδεια πριν λίγα χρόνια εδώ στην πόλη μας. Αρνήθηκα να πάω, το βρήκα ιεροσυλία από την αφίσα που το είδα. Δεν θέλω να καλάσω τη γεύση από τη Μήδεια που είδα πρίν χρόνια στην Επίδαυρο με την Αλέκα Κατσέλη που είχε συγκλονίσει. Συγνώμη, είναι η πρωτηκό μου γνώμη αλλά πιστεύω πως η τέχνη πρέπει να συνοδεύεται και από ομορφιά. Όπως κι παράδοση να συνοδεύεται από σεβασμό. Ας είναι. Είναι η μοντέρνα τεχνοτροπία που μας δίνει τα μπυνύματα με διαφορετικά από τα παραδοσιακά μέσα. Σεβαστά όλα αλλά δικά ώμα και η ελεύθερία της σκέψης και της

επιλογής. Εμείς μπορεί να νοιώθουμε κάποιο δέος μπροστά στα αθάνατα έργα του αρχαίου θεάτρου αλλά στην αρχαιότητα τα παρακολουθούσαν όλοι οι πολίτες, γιατί γι' αυτούς είχαν γραφτεί και ανίκανον σ' αυτούς. Αρχικά οι παραστάσεις γινόντουσαν δωρεάν για το κοινό σαν θρησκευτικές τελετές, απ' όπου εξ αλλού ξεκίνησαν. Το αρχαίο θέατρο πάντα κράπτε το θρησκευτικό του χαρτί. Και στην εξέλιξη του θεωρήθηκε σχολείο, πνευματική τροφή, δικαίωμα κάθηση πολίτη. Γι' αυτό και όταν τα πολλά έξοδα επέβελαν είσοδο η Πολιτεία πίστια ανέλαβε το βάρος των εξόδων. Για να μη κάσουν αυτοί που δεν μπορούσαν να πληρώσουν το θέατρα, την διδαχή, την αναφαίρετη πνευματική απόλαυση. Το θέατρο είναι για όλους όπως και οι θες, όπως το σχολείο. Εκεί, πάνω στη σκηνή γίνεται μια μίμηση, μια αναπαράσταση. Ενας μύθος, ένα ιστορικό γεγονός, έστω κι ένα φανταστικό ιστόρημα, βασισμένο στον άνθρωπο.

Κι ο θεατής καλείται να λάβει μέρος, να συμπαρασταθεί στα γενόμενα, να κρίνει..να σκεφτεί.

Η διαμόρφωση του θεάτρου έγινε οιγάσιγά από την ανάγκη για καλλίτερη θέα. Στην αρχή οι παραστάσεις γίνονταν στις πλατείες και στ' αλώνια. Οταν το κοινό ήταν μεγάλο η παράσταση γινόταν στους πρόποδες κάποιου μικρού λόφου, όπου στην πλαγιά το κοινό παρακολουθούσε όρθιο. Με τον καιρό ο τόπος γινόταν μόνικος και οιγά-σιγά σκάφη που σκαλοπάτια για να κάθονται. Αργότερα, όταν το δράμα μπήκε στην Αθήνα, οι θέσεις ντύθηκαν με ξύλο. Μπροστά στα σκαλοπάτια αρχικά ο χώρος είχε στρωθεί σαν αλώνι. Ήταν εκεί που γινόταν ο χορός. Οι πθοποιοί έπαιζαν πίσω απ' το χορό σ' ένα είδος σαν πατάρι. Ό χορός, που αντιπροσώπευε στά έργα το κοινό, την κοινή γνώμη, είχε ανταπόκριση με τους πθοποιούς και λάβαινε μέρος με τα λεγόμενα χορικά. Που άλλοτε ήταν έπαινοι, άλλοτε έγκριση κι άλλοτε αντίρρηση, κατακραυγή ακόμα και κατάρα. Πολλές φορές γινόταν και διάλογος με την έκφραση της κοινής γνώμης από τον κορυφαίο του χορού. Έτοι με την εξέλιξη διαμορφώθηκε το αρχαίο θέατρο όπως το βλέπουμε σήμερα 2,500 χιλιάδες χρόνια. Και κάπι οιμαντικό, αυτή πι σημαντικά του κοινού με τα δρώμενα επιβίωσε παραδοσιακά και στην εκκλησία μας. Οι ψάλτες αντιπροσώπευαν το χορό και ανταποκρίνονται και συμμετέχουν στο τελετουργικό. Ένα μικρό παράδειγμα. «Άνω σχώμεν τας καρδία» λέει ο ιερέας. «Εχομεν προς τον Κύριον» απαντούν οι ψάλτες.

Πολλά τα σωζόμενα αρχαία θέατρα στην Ελλάδα και τις τελευταίες δεκαετίες κάθε καλοκαίρι κρατικοί και ιδιωτικοί θίασοι ανεβάζουν τραγωδίες και κωμωδίες. Εκτός από το θέατρο της Επίδαυρου με την ανεπανάληπτη ακουστική όπου γίνεται το μοναδικό στον κόσμο φεστιβάλ, αρχαίου θεάτρου υπάρχουν και άλλα, αρκετά καλά διατηρημένα. Στη Θάσο, στη Δωδώνη, στους Φιλίππους, στη Ρόδο, στη Δημητριάδα, στη Μεγαλούπολη, στην αρχαία Ήλιδα κι αλλού.

Χριστούγεννα Με παιχνίδια

Κάντε τη διαφορά αυτή την περίοδο των διακοπών με τη δωρεά νέων παιχνιδιών για αγόρια και κορίτσια.

Όλα τα παιχνίδια που συλλέγονται θα δοθούν στα παιδιά που βρίσκονται στα κουτινά νοσοκομεία.

Τα παιχνίδ